

خلاصه مذاکرات و برگزیده مقالات کنگره بین‌المللی

علم و یا دین

وین - اتریش

(۱۳۹۴)

نویسنده و مترجم

دکتر عبدالرحیم گواهی

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۹

سرشناسه	: گواهی، عبدالرحیم، ۱۳۳۲ - ، گردآورنده، مترجم Gavahi, Abdolrahim
عنوان و نام پدیدآور	: خلاصه مذاکرات و برگزیده مقالات کنگره بین‌المللی علم و یا دین وین - اتریش (۱۳۹۴) / نویسنده و مترجم عبدالرحیم گواهی.
مشخصات نشر	: تهران : آواک نور، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۶۴۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۷۳۶-۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتاب حاضر گردآوری و ترجمه‌ی بخشی از مقالات "کنگره بین‌المللی علم و یا دین" (۱۳۹۴ : وین، اتریش) و کتاب "A ۲۱st century debate on science and religion, ۲۰۱۷" به ویراستاری شیوا خلیلی، فریزر واتس، هریس و ایژمن است.
موضوع	: علم و دین -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	: Religion and science -- Addresses, essays, lectures
موضوع	: علم و دین -- کنگره‌ها
موضوع	: Religion and science -- Congresses
شناسه افزوده	: خلیلی، شیوا Khalili, Shivali
شناسه افزوده	: واتس، فریزر، ویراستار Watts, Fraser N
شناسه افزوده	: وایژمن، هریس Wiseman, Harris
شناسه افزوده	: کنگره بین‌المللی علم و یا دین (۱۳۹۴ : وین، اتریش)
شناسه افزوده	: International Congress on Science and or Religion : (۲۰۱۵ : Vienna, Austria)
رده بندی کنگره	: ۲۴۱BL
رده بندی دیویی	: ۱۷۵/۲۹۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۷۴۴۷۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نشانی: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری،
پلاک ۹۹، طبقه دوم، تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵، نمابر: ۶۶۴۸۰۸۸۲

خلاصه مذاکرات و برگزیده مقالات کنگره بین‌المللی علم و یا دین

نویسنده و مترجم: دکتر عبدالرحیم گواهی

ناشر: انتشارات آوای نور

چاپ: اول ۱۳۹۹

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۷۳۶-۰

کلیه حقوق مادی و معنوی برای ناشر محفوظ است. قیمت ۱۱۶۰۰۰ تومان

تقدیم به روح پرفتوح استاد فقیدم علامه محمد تقی جعفری که اولین اثر حیات پر برکت خویش را متجاوز از ۶۰ سال پیش تحت عنوان "تعاون الدین و العلم" به رشته تحریر درآورد و تا جایی که بنده می دانم این تنها اثر معظم له به زبان عربی بود.

فهرست مطالب

بخش اول: خلاصه مقالات (۱۳۳ مقاله) کنگره بین المللی علم و یا دین - دانشگاه زیگموند

فروید، وین - اتریش

- پیشگفتار..... ۱۷
- خیرمقدم رییس کنگره..... ۲۵
- پیام پروفیسور مایکل ریس..... ۲۶
- پیام خانم دکتر شیوا خلیلی..... ۲۷
۱. (اعوانی، غلامرضا) آیا بین علم و دین برخوردی وجود دارد؟..... ۲۹
۲. (عبداللهی، محمدعلی) گفت‌وگوی همخوان و سازگار بین دین و علم و اتخاذ رویکردی مابعدالطبیعی..... ۳۰
۳. (عابدینی، عظیم) زبان دین و علم..... ۳۲
۴. (آپولو، بنجامین) ضربه روحی دوران کودکی به مثابه یک اصل سازمان دهنده در شکل‌گیری اسطوره دینی/مذهبی..... ۳۴
۵. (اب رزاق، رتنا رشیده) علم و دین در قرن بیست و یکم: یادداشت‌هایی پیرامون علم و اسلام در محیط مالزی..... ۳۶
۶. (آدامز، راجر) علم، دین و امکان تکثرگرایی مسالمت‌آمیز..... ۳۸
۷. (ادیبی مهر، محمد) تعامل عقل و علم از دیدگاه شیعه و موضع خاص دین در این مورد..... ۴۰
۸. (افروز، غلامعلی) تحلیل روان‌شناختی شخصیت آرمانی و توسعه‌یافته از منظر ارزش‌های قرآنی..... ۴۲
۹. (اکرم‌ن، آبراهام) اسطوره عصر نوسنگی و مشاهدات اولیه علمی: محور عالم و ظهور فضای مدنی..... ۴۴
۱۰. (العوادی، قاسم ه. ج) درمان روحی / معنوی در جوامع عراقی (حقیقت و خدعه)..... ۴۶

۱۱. (العوادی، قاسم ۰/۵ ج) رویکرد نسبت به بیماری روانی در بغداد - عراق: تجربه‌ای خصوصی..... ۴۸
۱۲. (البورش گراو، ایزابل) به‌کارگیری معمای کتاب روان شناس: استفاده از تعبیرات علمی به منظور درک بهتر نظریه اعتقادی..... ۵۰
۱۳. (الداود، سید جاوید) رفتار اخلاقی نسبت به حیوانات در تفکر اسلامی..... ۵۲
۱۴. (آلکین، روحی کان) استحاله مستمر معرفت عقلانی بین دین و علم: مورد تجدد ترکی و جوامع معرفت شناختی حاصل در علوم اجتماعی..... ۵۴
۱۵. (انجل، هانس - فردیناند) فرایندهای باور کردن/ اعتقاد پیدا کردن به مثابه عملکرد بنیادی مغز: مفهوم اعتبار بخشی..... ۵۵
۱۶. (آنتوسکا، آلبرت روبرت) وجه هزاره‌ای فرا اومانسیم: فردیت گرایی به مثابه یک حرکت دینی جدید و تبعات سیاسی آن..... ۵۷
۱۷. (آریچی، مورات) آیا ادیان الهی/ خدا باور می‌توانند رویکردی طبیعت‌گرایانه به ماهیت ذهن و خودآگاهی را بپذیرند؟..... ۵۹
۱۸. (آیدین، فاطمه طوبی) روان‌درمانی مسلمان: مطالعه نظریه جا افتاده‌ای در بین متخصصین روان‌درمانی در اتریش..... ۶۱
۱۹. (آزاد منجیر، فاطمه) رابطه بین رویکردهای مختلف نسبت به نقش‌های اجتماعی، اعتقادات مذهبی، و بنیان‌های اخلاقی در بین نوجوانان ایرانی..... ۶۳
۲۰. (بدیسی، مها) زن شدن: وجوه ساختار اجتماعی در قرآن..... ۶۵
۲۱. (بهرامی احسان، هادی) اسلام در قرن بیست و یکم: دام‌های افراطی‌گری و خشونت..... ۶۷
۲۲. (بکر، ایمان اسماعیل) پرسش از دین و بلندای هویت‌های متجاسر در خاورمیانه..... ۶۹
۲۳. (برزقی، امریگو) پاسداشت تفکر ازنان مک مولن درباره علم و الهیات..... ۷۱
۲۴. (بنش، توماس) مطالعه شدت دین‌داری در افراد جوان: مطالعه‌ای مقطعی/ برشی..... ۷۳
۲۵. (برنج‌کار، رضا) تأثیرات احتمالی و ممکن علم بر دین..... ۷۴
۲۶. (بوئنه‌که، کلاوس) انتقال بین نسلی دیندار بودن در چهارچوب ارزش‌ها و آکسیوم‌های اجتماعی..... ۷۵
۲۷. (بوئنه‌که، کلاوس) دورنمائی از آت‌اسیم (نا خدا باوری)..... ۷۷

۲۸. (بوئنه‌که، کلاوس) ارزش‌های الحادگرایان کدام‌ها هستند؟ مقایسه‌ای مقطعی در سطح ملی..... ۷۸
۲۹. (بونلی، رافائل ام.) ناهنجاری‌های فکری دین و معنویت: تحلیلی نظام‌مند و مبتنی بر شواهد..... ۸۲
۳۰. (پیلیکا، پیوتر) خداباوری طبیعت‌گرایانه در باب فعل خداوند در چارچوب الگوی قالب سطوح تحلیل..... ۸۳
۳۱. (کالوم، اسکات) مرزهای علم تجربی: نقدی بر مکتب علم‌گرایی..... ۸۵
۳۲. (کلینتون، فیلیپ) علم و دین در جهانی از پلورالیزم دینی..... ۸۷
۳۳. (کالیج، ایوان) نفوذهای فرهنگی روی آنا‌تومی مغز: چشم انداز علم - و - دین محور جدیدی بر ویژگی‌های خاص بشری..... ۸۹
۳۴. (دهقانی، مرضیه) علم، دین: منازعه یا رابطه؟..... ۹۱
۳۵. (دهقان نژاد، ثمانه) مؤثر بودن مهارت مثبت اندیشی (بر پایه تعالیم اسلامی) روی سرمایه روان‌شناختی دختران نوجوان از لحاظ اجتماعی ناسازگار..... ۹۲
۳۶. (ذ‌مونشی، رنه) «پرسش‌های مرتبط با معنای حیات» در حرفه پزشکی روزمره..... ۹۴
۳۷. (دراگولوف، جرجی گئورگی) اجتماع دین، ناخدا باوری (الحاد)، و پیوند اجتماعی: دورنمایی جامعه‌شناختی..... ۹۶
۳۸. (الکونه، الن هوارد) علم سوپژکتیو (درون‌گرا) و دین متصلب..... ۹۸
۳۹. (اردن، اوزگور اولگون) آیا یک علم مارکسیستی امکان دارد؟ مارکس، دین و علم..... ۱۰۰
۴۰. (فاطمی، سیدحسین) اوتولوژی (هستی‌شناسی) روانشناسی امر مینوی..... ۱۰۲
۴۱. (فاطمی، سیدحسین) حضور ذهن و الزامات و فنون درمانی آن..... ۱۰۳
۴۲. (فلهوئر، آدریان) چند فکر عامیانه پیرامون مباحث راجع به موضوعات دین و روانشناسی..... ۱۰۴
۴۳. (فونلدری، سندرو) دیپلماسی و دین - موارد ارتباطات بین فرهنگی در گفتگوهای بین‌الادیانی: دیالوگ‌های بین‌الادیانی در دیپلماسی..... ۱۰۶
۴۴. (فریزر، لیام جروولد) سمپاتی پنهان: الحاد جدید، بنیاد گرایی پروتستان، و تکامل..... ۱۰۸
۴۵. (فرایره، ژاکلین) ادراک بیماران (مراجعین) از توانمندی‌های دینی و معنوی متخصصین سلامت روانی..... ۱۱۰

۴۶. (گله داری، عبدالله) صورت ظاهری قرآن و آفرینش در برابر تکامل..... ۱۱۲
۴۷. (گندمی نصر آبادی، رضا) خاستگاه مشترک علم و دین..... ۱۱۴
۴۸. (گواهی، عبدالرحیم) تعاون علم و دین..... ۱۱۶
۴۹. (غباری بناب، باقر) طرح‌های پژوهشی و برنامه‌های مداخلاتی در حوزه دینداری و معنویت در ایمان..... ۱۱۹
۵۰. (غباری بناب، باقر) رابطه بین کیفیت وصل به خدا و بخشندگی با سلامت روانی بین دانشجویان دانشگاه‌ها و مدارس عالی..... ۱۲۰
۵۱. (غباری بناب، باقر) تحقیق و عمل در حوزه روانشناسی، روان درمانی و دین/معنویت..... ۱۲۲
۵۲. (گورونوا، آنا) چرا خداوند کنار نمی‌رود؟ ارائه چالش‌های جدید در برابر الهیات مبتنی بر اعصاب..... ۱۲۳
۵۳. (گراسیه، ویلیام) آیا خداوند ما، برای تاریخ بزرگ، به اندازه کافی بزرگ است؟ باز اندیشی دین در یک عصر علمی..... ۱۲۵
۵۴. (گری گرسون، نیلز هنریک) زندگی در یک جهان مبتنی بر اطلاعات، رویکردهای طبیعت‌گرایانه و دینی/مذهبی..... ۱۲۷
۵۵. (گوجا، کورنلیا) تجربه نزدیک به موت: مشترکات انسان‌شناسانه بین زندگی و مرگ و بین علم و دینتجربه‌های نزدیک به موت: مشترکات انسان‌شناختی بین حیات و مرگ و بین علم و دین..... ۱۲۸
۵۶. (حاجی حسینی، منصوره) دین، هویت زنانه و سوگیری مُد..... ۱۳۰
۵۷. (حکیم زاده، رضوان) طراحی یک برنامه اصلی صلح‌آمیز بر مبنای اخلاقیات حضرت محمد(ص): راه‌حلی ملی - بومی برای یک منطقه خشونت زده..... ۱۳۲
۵۸. (حمیدی، امید) رابطه بین ارزش‌ها، پشتوانه اجتماعی و متصور و اضطراب مرگ در بین بیماران ام. اس. ایرانی..... ۱۳۴
۵۹. (هاربون - ووکیک، ماری) فهم و ادراک الحادی و مسیحی از خدای مسیحیت..... ۱۳۶
۶۰. (هریس، مارک جوناتان) وقتی که حضرت عیسی(ع) روح خویش را از دست داد: مسیح‌شناسی قرن بیستم و علم الاعصاب نوین..... ۱۳۸
۶۱. (هارتز فلد، نورین) دوالبسم/ ثنویت‌ای جدید..... ۱۳۹

۶۲. (حسینی سروندی، سید حسن) از ناسازگاری تا سازگاری بین خدا باوری و تکامل داروینی.....۱۴۲
۶۳. (امام، یحیی اویه ووله) توضیحاتی در باب به خدمت گرفتن علم برای رؤیت هلال ماه در بین مسلمانان نیجریه.....۱۴۴
۶۴. (جعفری، علی) چالش‌های فناوری انباشت اطلاعات و دیدگاه‌های مذهب.....۱۴۶
۶۵. (جاسم، احمد لطیف) نقش برنامه تخلیه عاطفی در کاهش تعصب مذهبی.....۱۴۸
۶۶. (کیویمون، پریا) استفاده از علم مغز، فلسفه بودائی، و فراگیری تجربی در سلامت روانی.....۱۴۹
۶۷. (خلیلی، شیوا) تغییرات و تبدیلات اعتقادات فردی و جمعی معنا بخش.....۱۵۱
۶۸. (خلیلی، شیوا) بازبینی چالش‌های روان درمانی، روان شناسی، و دین و مذهب.....۱۵۳
۶۹. (خلیلی، شیوا) دین، دانش و انسان معاصر در مثنوی مولانا و انسان عصر حاضر.....۱۵۵
۷۰. (خسروی، زهره) تجربیات زندگی مذهبی بیماران اختلال دو قطبی.....۱۵۷
۷۱. (کیم، سئول چون) در باب پارادیم بودائی برای ادغام گفتگوی مسیحی - بودائی با گفت‌وگوی مسیحیت با علوم طبیعی.....۱۵۹
۷۲. (کیوتی راج، دادارائو ...) آیا بودیزم یک دین (دهارمه) یا یک اصل اعتقادی (دهمه) برای ایجاد تغییراتی اجتماعی است؟.....۱۶۱
۷۳. (کلونگر، گرهارد) چنانکه مفاهیم اصلی علم مورد بازنگری قرار گیرند، علم می‌تواند دینی باشد.....۱۶۳
۷۴. (نایت، کریستوفر کولسون) نقد یک مسیحی پیرو کلیسای ارتدکس شرقی بر گفت‌وگوی علم - الهیات.....۱۶۴
۷۵. (کوکوناراس لیاگکیس، ماریوس) آموزش تعلیمات دینی در مدارس و رشد اجتماعی و عاطفی و نوجوانان: پژوهش علمی در باب نقش آموزش دینی و محیط مدرسه روی حیات نوجوانان.....۱۶۵
۷۶. (کوچان، کارن) وساطت، بازآفرینی، و تعالی امر قدسی نسبی: نظریه روانشناختی جدیدی در باب یک تجربه عرفانی خاص.....۱۶۷
۷۷. (لغز - کلمنس) ارزش‌های دینداران، کفار (غیردین باوران)، الحادگرایان: واکاوی پیوند و اتصال بین گرایش‌های مذهبی و اولویت‌های ارزشی در بین یازده ملت جهان.....۱۶۹

۷۸. (لیدنهاگ، میکائیل) علم و روح: بررسی نقادانه الهیات روح شناسانه ظهور نزد آموس یونگ..... ۱۷۱
۷۹. (لی، اولیور) توهمات و خود فریبی‌ها در حیات ذهنی ما و قیاس وحدت وجودی... ۱۷۲
۸۰. (لیلجنستروم، هانس) اختیار/ اراده آزاد ورای تصادف و ضرورت..... ۱۷۴
۸۱. (لیندشی، جن) انیستیتوی مطالعه بیو - فرهنگی دین..... ۱۷۶
۸۲. (لوش، آندریاس) علیت نزولی: راه تعامل ذهن و ماده؟..... ۱۷۷
۸۳. (لاو، کارولین جو) خداوند، علم ژنتیک، و پدیدارشناسی رویداد: بازاندیشی تجربه رایج بشری از زمان‌مند بودن الهیات و مفید بودن آن در علم، الهیات، و فرهنگ معاصر..... ۱۷۸
۸۴. (مالوترا، ساتیش کونار) آزادی: علیت غایت شناسانه کائنات - خاستگاه مشترک علم و دین..... ۱۸۰
۸۵. (مهرنیا، حسن) تضاد و تعارض حقیقی و ساختگی بین علم و دین و راه حل هگل برای این مسأله..... ۱۸۲
۸۶. (مایکز، فرانیتسک) تشابهاتی بین خصلت‌های شکل پذیری در بیولوژی تکاملی و نوآوری‌های ادیان..... ۱۸۳
۸۷. (معینی، زهره) واکاوی تاثیر آموزش اجزای هوش مصنوعی بر کاهش اضطراب دانشجویان دانشگاه آزاد مشهد (سال تحصیلی ۱۳۸۸)..... ۱۸۵
۸۸. (محقق داماد، مصطفی) دانش از منظر تفکر اسلامی..... ۱۸۷
۸۹. (محمدی، مسلم) تئوری کنش و واکنش: راه حلی میانه برای تقارب علم و دین بر پایه ماهیت جامع حکمت در فلسفه اسلامی..... ۱۸۸
۹۰. (محمدنیا، زهرا) رابطه بین وابستگی به خدا، وابستگی به والدین، و سلامت روانی در بین دانشجویان ممتاز و عادی..... ۱۹۰
۹۱. (مورفی، نانس) نقش الهیات مسیحی در ادراک علم جدید..... ۱۹۲
۹۲. (ناصری، رضا) نقش کنترل و ایمان مذهبی در ایجاد اعتقادات نامتعارف..... ۱۹۳
۹۳. (نصرتی، فاطمه) تفاوت‌های جنسیتی در کیفیت اتصال به خداوند، بخشش، ایثار، و سلامت روانی در بین دانشجویان دانشگاه و طلبه‌های حوزوی..... ۱۹۵

۹۴. (عمر، نور سعیده) اسلام و مدرنیته: تجزیه و تحلیل زمان معاصر..... ۱۹۷
۹۵. (پریستر، پال) آیا امکان دارد که دینداری اسلامی را، مستقل از سبک و سیاق فرهنگی، بصورت تجربی اندازه‌گیری کرد؟..... ۱۹۹
۹۶. (پریستر، پال) آیا باید از محقق و پژوهشگران مباحث دینی / مذهبی خواست تا اعتقادات دینی خود را برملا کنند؟..... ۲۰۱
۹۷. (پریترز، آلفرد) علم و / یا دین..... ۲۰۳
۹۸. (ریس، میکائیل) آموزش علم و آموزش اخلاق در مدارس دینی..... ۲۰۴
۹۹. (رنر، والتر) تجربه بدیهی : چالش در برابر مطالعه تجربی دین..... ۲۰۶
۱۰۰. (روس / روسه، میکائیل) آیا علم و دین می‌توانند با هماهنگی در کنار هم زندگی کنند؟..... ۲۰۸
۱۰۱. (صدیق، علی ابوبکر) کتاب مقدس، قرآن، و داروین گرایی..... ۲۰۹
۱۰۲. (صالح، قاسم حسین) رابطه‌ای دیالکتیک بین قدرت، مذهب، و ناخودآگاه جمعی: جهان عرب و روزنامه چارلی هبدو به مثابه الگو..... ۲۱۱
۱۰۳. (صمدی، هادی) دین به مثابه یک انطباق و سازگاری و یک محصول جانبی / فرعی... ۲۱۴
۱۰۴. (ثنا، عیسی) بحران‌های هویت و رویکردهای دین دارانه..... ۲۱۶
۱۰۵. (سرمد، وحید) واکاوی ارزش‌های شخصی، بنیان‌های اخلاقی، و گرایش‌های مذهبی در بین نوجوانان و والدین آن‌ها..... ۲۱۸
۱۰۶. (شوامرگر، اودر) روان شناسی آداب و آئین‌ها..... ۲۲۰
۱۰۷. (سیف، جواد) اخلاقیات، ارزش‌های شخصی و رضایت زناشویی بین زوج‌های ایرانی آذری..... ۲۲۱
۱۰۸. (سلوامانی، ماریا جان پیتر) گفت‌وگوی علم و دین: نیاز به یک منظر آسیائی..... ۲۲۳
۱۰۹. (شالباف، عذرا) شخصیت و دین داری در بین دانشجویان ایرانی..... ۲۲۵
۱۱۰. (شریفی، گشاد) ارزش‌های شخصی بیماران سرطان سینه و همراهی آن‌ها با واگشت پذیری و سلامت ذهنی..... ۲۲۶
۱۱۱. (سینگ، رنجان کومار) داشا واتار: تئوری تکامل نوع بشر..... ۲۲۸
۱۱۲. (اسمایلز، رنسانت) ذهن متعالی، جهان نو پیدا (نو ظهور) در تفکر میکائیل پولیمانی... ۲۳۰

۱۱۳. (سهراب پور، غلام رضا) روابط بین ارزش‌های شخصی، بنیان‌های اخلاقی، دین داری و سبک‌های هویت در بین نوجوانان..... ۲۳۱
۱۱۴. (ساوت گیت، کریستوفر) علم، الهیات و صورت خداوند..... ۲۳۳
۱۱۵. (استالبرگ، لورنز اولاف) بوزون هیگز، ذره خداوند، و همبستگی بین روایت‌های علمی و دینی آنها..... ۲۳۴
۱۱۶. (استنمارک، میکائیل) طبیعت گرائی در برابر خدا باوری: پای چه چیزی در میان است؟..... ۲۳۶
۱۱۷. (استریپ، هایز) الحادگرائی به مثابه موضوعی برای مطالعه علمی دین و سیمای آتئیست‌های روحانی..... ۲۳۸
۱۱۸. (استولهورف، یونیس وانگوئی) فرهنگ و سلامت/ روانی: دین سنتی آفریقا..... ۲۴۱
۱۱۹. (سوایزینسکی، آدم) علم و/ یا معجزه: رویکرد سیستمی به وقایع معجزه وار..... ۲۴۳
۱۲۰. (تال همر، آگوست) نقطه تلاقی شمنگرائی و روان درمانی: هنر مداوای شمنی در پرتو روانشناسی غربی..... ۲۴۴
۱۲۱. (تامسون، آندرسون) چرا ما به خدا(یان) اعتقاد داریم؟ راهنمای دقیقی به علم اعتقاد..... ۲۴۷
۱۲۲. (اوتس، میکائیل) حذف یا ادغام مداخلات معنوی در روان درمانی؟ بحثی جدال برانگیز در کشورهای آلمانی زبان..... ۲۴۹
۱۲۳. (فن هوستین، ونزل) از اخلاقیات تا دین؟ نگاهی تأثیر - تأثرگرایانه از شخص‌مندی انسان..... ۲۵۰
۱۲۴. (دوروس، سباستین) علم اعصاب مبتنی بر تامل و مراقبه: حقیقت یا افسانه؟..... ۲۵۳
۱۲۵. (والنر، فریدریش) وابستگی فرهنگی پیوند و اتصال بین علم و دین و تفاوت‌های اصلی آنها: ارائه نمونه‌هایی از مسیحیت، اسلام، و بودیزم..... ۲۵۵
۱۲۶. (واتز، فریزر) در رابطه با دین چه چیزی «طبیعی» است؟..... ۲۵۷
۱۲۷. (واتز، فریزر) کارکردن در نقطه تلاقی علم و دین..... ۲۵۹
۱۲۸. (واتز، فریزر) بهره‌گیری از روان‌شناسی دین..... ۲۶۰
۱۲۹. (وایلدمن، وسلی جی) طبیعت گرائی دینی: یک درهم ریختگی و اغتشاش حیاتمند یا قربانگاه روحی / معنوی آینده؟..... ۲۶۱
۱۳۰. (وو، یان) واکاوی روان‌شناسانه جدید فرهنگ دین عامیانه چین..... ۲۶۲

۱۳۱. (زاد کاظمی، صدیقہ) مقایسه تطبیقی انسان کامل از منظر اسلام و از نگاه آبراهام. مزلا..... ۲۶۴
۱۳۲. (ذاکری، مهدی) علم دینی: مبنائی جهت تعامل علم و دین..... ۲۶۶
۱۳۳. (زیبا کلام، فاطمه) تبیین رابطه متقابل اسلام و فرهنگ ایرانی و استلزام آن روی آموزش علم..... ۲۶۸
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... ۲۷۰

بخش دوم: دوازده مقاله برگزیده کنگره بین المللی علم و یا دین دانشگاه زیگموند فروید
توسط دانشگاه کمبریج

- مقدمه مترجم..... ۲۷۵
- پیشگفتار (آلفرد پریتز)..... ۲۸۳
- دبیاچه (فریزر واتز و شیوا خلیلی)..... ۲۸۵
- نویسندگان..... ۲۹۱
- ویراستاران..... ۲۹۳
- فصل اول: علم و دین در یک جهان مبتنی بر پلورالیزم (فیلیپ کلیتون)..... ۲۹۵
- فصل دوم: نقش الهیات مسیحی در تولید علم جدید (نانسی کلیر مورفی)..... ۳۲۵
- فصل سوم: طبیعت گرائی در برابر خدا باوری: پای چه چیزی در میان است؟ (میکائیل استنمارک)..... ۳۵۵
- فصل چهارم: طبیعت گرائی مذهبی: تناقض در تعبیرات یا قربانگاه معنوی آینده (وسلی وایلدمن)..... ۳۸۵
- فصل پنجم: آیا خداوند برای تاریخ بزرگ به اندازه کافی بزرگ است؟ (ویلیام گراسیه)..... ۴۱۷
- فصل ششم: خاستگاه‌ها و کارکردهای دین از جنبه‌های اجتماعی و شناختی (فریزر واتز)..... ۴۴۵
- فصل هفتم: گفتگویی دربارهٔ هویت‌ها در یک محیط متغیر: تغییر و تحولات اعتقادات معنابخش فردی و جمعی (شیوا خلیلی)..... ۴۷۵
- فصل هشتم: از اخلاقیات تا دین: رویکردی پایین به بالا به شخص مندی (ونتزل ون هوئیستین)..... ۵۱۹
- فصل نهم: ثنویت‌ای جدید (نورین هرترز فلد)..... ۵۶۳
- فصل دهم: دین و علم مستقل هستند، اما چرا؟ (میکائیل روس)..... ۵۷۷
- فصل یازدهم: تعاون علم و دین (عبد الرحیم گواهی)..... ۵۹۹

فصل دوازدهم: آموزش علم و آموزش اخلاق در مدارس ایمان - محور (میکائیل رایس).....	۶۱۹
فهرست منابع.....	۶۴۳
ضمیمه شماره یک (فهرست پیشنهادی اولیه مطالب کتاب).....	۶۴۷

بخش اول

خلاصه مقالات (۱۳۳ مقاله) کنگره بین المللی علم و یا دین - دانشگاه

زیگموند فروید، وین - اتریش

پیشگفتار

بنام خداوند بخشنده مهربان

هین بگو تا نطقه جو می کند
تا به قرن بعد ما آبی رسد
گر چه هر قرنی سخن نو آورد
لیک گفت سالفان یاری دهد
مثنوی مولوی

خدا را شکر که باز عمر و توفیق داد تا در این سنین نسبتاً بالاتر عمر، یا به تعبیر قرآن کریم «ارذل العمر» (سوره نحل، آیه هفت)، که کم کم انسان می رود تا بعضی از چیزها را فراموش کند و بتدریج خودش هم از یادها برود و فراموش شود، کاری را در حوزه علم و دین خدمت دوستان و سروران، و یاران و شاگردان عزیزم و اندیشمندان این مرز و بوم - ایران اسلامی - تقدیم کنم.

کنگره بین‌المللی «علم و / یا دین»، حدود پنج سال قبل، به همت دانشگاه بزرگ زیگموند فروید اتریش، انجمن بین‌المللی علم و دین، دانشگاه تهران، دانشگاه وین، و چندین و چند نهاد و مؤسسه علمی دیگر، از جمله مرکز «پژوهش ادیان» ما در تهران، که ده - بیست سالی است با تلاش حقیر راه‌اندازی شده و در حد بضاعت مزجات خود فعالیت می‌کند، و با دبیری و بلکه بهتر است بگوییم «کارگردانی» دوست و همکار سابق ما سرکار خانم دکتر شیوا خلیلی (اسدی‌پور) که خود از فارغ التحصیلان برجسته همان دانشگاه روان‌شناسی زیگموند فروید می‌باشند، در تابستان سال ۱۳۹۴، در شهر زیبای

وین برگزار شد که بنده در این وجیزه ترجمه کتاب خلاصه مقالات (Abstract Book) آن را تقدیم حضور می‌نمایم.

در این اثر تعداد ۱۳۳ خلاصه مقاله (و چندتایی هم خلاصه کارگاه یا workshop) نوعاً یک صفحه‌ای گردآوری شده‌اند که خوشبختانه در روز ثبت نام کنگره خدمت همه سخنرانان و شرکت‌کنندگان، که از همه مذاهب و طوایف و اقوام و قاره‌های جهان بودند داده می‌شد تا با توجه به هم‌زمان بودن جلسات کنفرانس در یک سالن اصلی و چندین سالن / کلاس درس فرعی دانشگاه، هر کس بتواند جلسه، موضوع و سخنران خاص مورد علاقه خویش را پیدا کند و در آن شرکت نماید.

چون که درباره اصل کنفرانس، محتوای آن، و نحوه انتخاب و ارائه مطالب، در ابتدای این اثر آقایان آلفرد پریتز رییس دانشگاه زیگموند فروید، مایکل (میکائیل) رئیس انجمن بین‌المللی علم و دین، و بویژه خانم دکتر خلیلی دبیر علمی کنفرانس، توضیحاتی ارائه داده‌اند که بنده نیز ترجمه هر سه تای آن‌ها را آورده‌ام، لذا از تکرار این موضوعات اجتناب می‌ورزم و تنها به ذکر چند نکته شاید فرعی و حاشیه‌ای، هرچند به زعم بنده تا حدودی لازم و ضروری، دیگر می‌پردازم:

۱. اول این که این خانم دکتر خلیلی عزیز، بانوی عالمی فاضله مؤمنه محجبه چندین زبان دانی که هر چه در حق و شأنش بگویید کم گفته‌اید، و پست و مقام و مرتبه و حقوق بالای دانشگاهی و زندگی در بهترین شهر دنیا - وین اتریش - را گذاشته بود و آمده بود به دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران تا به کشور و هم‌وطنان خود خدمت کند، خواهران و برادران مسئول گزینش استاد چنان معطل و مستأصلش کردند که بنده خدا بعد از چند سال، همراه همسر و فرزند نازنین خویش، جلای وطن کرد و برای همیشه جامعه علمی و دانشگاهی ایران را از نعمت وجود حضور خویش محروم ساخت!

چون نیک نظر کرد پر خویش در آن دید گفتا ز که نالیم که از ماست که بر ماست

۲. دیگر این که الحق و الانصاف آشنایی بنده با این رشته و حوزه علمی و شرکت مستمر در جلسات یکی از شورای کار - گروه‌های ارتقای و دینداری در بین اساتید و دانشجویان کشور، در خدمت دوستان بزرگوaram آقایان دکتر غلامعلی افروز و دکتر محمد خدایاری فرد و تعداد دیگری از اساتید حوزه و دانشگاه، و حتی برگزاری و چاپ مطالب کارگاهی در این مورد، و بالآخره شرکت و ارائه مقاله در کنگره وین همه و همه با همت و پشتکار ایشان بوده است که تازه گوشه‌ای از خدمات علمی برجسته این بانوی بزرگوار است.

۳. هرچند که بنده، در این عمر سه ربع قرنه خود، در نشست‌ها و گفتگوهای بین‌الادیانی، بین فرهنگی، بین کشوری، و غیره متعددی شرکت کرده‌ام، لیکن به نظرم این مهم‌ترین کنگره از این دست بود که بطور کامل - و انشاءالله نافع - در آن شرکت کردم و با ارائه مقاله نسبتاً مفصلاً به طرح مفصل نظریه بدیع استاد فقید علامه محمدتقی جعفری تبریزی در باب «تعاون الدین و العلم» پرداختم، که در ضمن عنوان اولین اثر آن فقید سعید به زبان عربی هم بود (متن کامل آن مقاله را در بخش ضمائم آورده‌ام).

۴. چنان که ملاحظه خواهید فرمود، کتاب پیش رو تنها خلاصه مقالات و کارگاه‌ها است که مجموع همه آن‌ها، تا جایی که بنده می‌دانم، هنوز در یکجا و به صورت کامل چاپ نشده است و دوستان علاقمند باید از روی آدرس اینترنتی سخنرانان به آن‌ها دست پیدا کنند. لیکن، با ترتیبی که خانم دکتر خلیلی و سایر مدیران کنگره اتخاذ کردند، دانشگاه کمبریج انگلستان در جریان برگزاری کنگره قرار گرفت و نماینده آن‌ها هم در جلسات آن شرکت کرد و از مجموعه یکصد و سی و چند مقاله کارگاه تعداد دوازده تایی آن‌ها را برگزید و در مجلد جداگانه‌ای چاپ و منتشر کرد.

۵. فهرست این مقالات، برحسب شماره مقالات این مجلد، (به ترتیب حروف الفبای انگلیسی) عبارت‌اند از: ۱. مقاله فیلیپ کلیتون مقاله شماره ۳۲)، ۲. مقاله عبدالرحیم گواهی (صاحب این قلم) (مقاله شماره ۴۸)، ۳. مقاله ویلیام گراسیر (مقاله شماره ۵۳)، ۴. مقاله میکائیل (مایکل) استان مارک (مقاله شماره ۱۱۶)، ۵. مقاله وسلی وایلدمن (مقاله

شماره ۱۲۹)، ۶. مقاله فریزر واتس (مقاله شماره ۱۲۶)، ۷. مقاله شیوا خلیلی (مقاله شماره ۶۷)، ۸. مقاله نورین هارد فیلد (مقاله شماره ۶۱)، ۹. مقاله نانسی مورفی (مقاله شماره ۹۱)، ۱۰. مقاله میکائیل (مایکل) روس (مقاله شماره ۱۰۰) و بالأخره ۱۱. مقاله میکائیل (مایکل) ریس (مقاله شماره ۹۸).

۶. بنده، تا این لحظه، دائم در تلاش بوده‌ام تا نسخه‌ای از این کتاب را (که ظاهراً دانشکده کمبریج خودش برای ما مؤلفین مقالات فرستاده، لیکن در مسیر به دست انسان کتاب دوستی سرقت ادبی شده است!) بدست آوردم و آن را به صورت جلد دوم این اثر ترجمه و آماده چاپ کنم. انشاءالله که به زودی به نحوی موفق شوم.

۷. ناگفته نگذارم که خانم دکتر خلیلی عزیز، در مقام دبیر علمی کنگره، به هیچ وجه در متن (خلاصه) مقاله‌ها دست نبرده و از دانش انگلیسی وسیع و فصیح خود برای تصحیح بعضی از اغلاط املائی و انشائی آن‌ها استفاده نکرده است، هرچند که شاید رسم درست امانتداری هم همین بوده است. لیکن این مطلب، حداقل در چند جا، فهم مافی الضمیر بعضی از نویسندگان مقالات را برای مترجم تقریباً ناممکن می‌ساخت که ما، البته در حد مقدور، تلاش خود را برای اصلاح، یا حداقل قابل فهم ساختن مطلب، به کار بردیم.

امیدواریم خوانندگان عزیز این موارد جزئی را بر ما ببخشایند تا انشاءالله در نوبت‌های چاپ بعدی سر فرصت با پدیدآورندگان اصلی اثر تماس و در مورد دشواری‌های ذکر شده از خود آن عزیزان کمک بگیریم، مطلبی که به نحوه اولی درمورد (خلاصه) مقالات بعضی از دوستان ایرانی خودمان هم مصداق داشت و معلوم بود که برخی از عزیزان خود از دانش کافی در زبان انگلیسی برخوردار نبوده‌اند و لذا مقاله را به دست یک مترجم سپرده‌اند و او هم به صورت تحت‌اللفظی ترجمه کرده است!

۸. هرچند که در این مورد از تنوع سرزمینی، فرهنگی، مذهبی، زبانی، کلامی، علمی، تخصصی و غیره این خیل عظیم از نویسندگان از سرتاسر پنج قاره جهان نیز نمی‌توان غافل بود، از آمریکا و چین و ما چین گرفته تا ایران و هند و عراق و... هرچند بنده

هنوز دقیقاً نمی‌دانم، لیکن تا حدودی حدس می‌زنم که دست‌اندرکاران واحد چاپ و انتشارات کمبریج حتماً باید در این باره چاره‌ای اندیشیده باشند.

۹. اگر بخواهیم درباره موضوع مقالات نوعی دسته / طبقه‌بندی انجام دهیم باید بگوییم که آن‌ها، منهای چند مقاله خیلی تخصصی در بعضی از شعب روان‌شناسی - که چندان هم معلوم نیست اختصاصاً برای این کنگره و دقیقاً در موضوع آن نوشته شده باشند و بلکه بیشتر در گنجه (گنجینه / انبان) مؤلف وجود داشته و برای این کنگره ارسال شده‌اند! - هر دو سر، یا سرتاسر، طیف وسیع علم و دین را پوشش می‌دهند و طبیعتاً نویسندگان آن‌ها هم در دو سر این طیف، در زمره دین‌داران و دین‌ندان، مؤمنین و ملحدین، و جمع کثیری از سکولارها، طبیعت‌گرایان، اگنوستیک‌ها، و علم‌باوران مؤمن و دین‌باوران عالم در وسط این دو طیف، قرار دارند. بالاخره هرچه باشد: متاع کفر و دین بی‌مشتی نیست / گروهی این، گروهی آن پسندند! یا به قول قرآن کریم: «إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا» (سوره دهر / انسان، آیه ۳).

۱۰. اما در باب این‌که جمع‌بندی کنفرانس یا کنگره چه بود؟ باید گفت ظاهراً هر دو طرف، و بلکه همه طرف‌ها، راضی بودند! به قول قرآن: «كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ» (سوره روم، آیه ۳۲). ما مؤمنین از این‌که جایی پیدا کردیم تا به علما و زعمای آن طرف، جبهه علم‌گرایان، بگوییم که نخیر، آن‌طور که شماها می‌گویید نیست و علم حد و حدود و ثغوری دارد و همین طوری، یعنی بدون اتصال به وحی، نمی‌تواند پاسخ‌گوی پرسش‌های بشر و متکفل نجات و رستگاری وی باشد. از آن طرف علم پرستان و در رأس آن‌ها تکامل‌گرایان داروینی هم فرصتی طلایی پیدا کرده بودند که خلاف این‌ها را تحویل ما دهند و حرف‌های داروین را توی بوق و کرنا کنند و با آن‌ها مرگ خدا را فریاد بزنند و الخ. سکولارها و ماتریالیست‌ها و طبیعت‌گرایان محض و بقیه هم که هر کدام محراب و منیر خود را دانستند. حقیقتاً که، به قول مولانا:

هر کسی رو جانبی آورده‌اند

قبله جان را چو پنهان کرده‌اند

به نظر بنده یکی که کنفرانس یک جمع‌بندی یا نتیجه‌گیری درست و حسابی نداشت. از همین بابت هم گزارش سفری را که در تاریخ ۱۷ دی‌ماه ۱۳۹۴ پس از مراجعت از وین - برای درج در فصلنامه مرکز پژوهش ادیان جهان خودمان نوشتم عیناً در آخر کتاب، به جای جمع‌بندی و نتیجه‌گیری می‌آورم (ضمیمه شماره یک).

۱۱. این ترجمه در یک سفر نیم اجباری، و در شرایط و زمانی خاص، به وین [محل برگزاری کنگره اولیه علم و دین در حدود پنج سال پیش از این] انجام شد، در فاصله روزهای پنجشنبه ۱۳۹۸/۱۲/۸ تا سه‌شنبه ۱۳۹۸/۱۲/۲۷، سفری تا حدودی عجیب و غریب که بوضوح دست خداوند را می‌شد در آن دید (به قول استاد فقیدمان مرحوم آقای جعفری):

نظری نهان بیفکن مگرش عیان ببینی اگرش عیان نبینی به جهان چه دیده باشی

ابتدا قرار بود که ما اواخر اسفند برای بررسی پزشکی سالیانه و سرو سامان دادن به وضع بیمه و کار و داروهایمان سفری ۳ - ۴ هفته‌ای به وین (اتریش) داشته باشیم که دوست قدیمی اتریش نشینمان آقای حسین مساوات زنگ زد که حتماً باید دو هفته زودتر بیایید، والا فرصت انجام فلان کار و بهمان کار از دست می‌رود که ما با کلی زحمت و دردسر و هزینه بلیط‌های خودمان را جلو انداخته‌ایم و رفتیم. اما نگو که این کار خدا بود و شاید این آخرین پروازی بود که در بحبوحه کرونا - ابتدا در ایران و تهران و سپس در اتریش و وین - صاف و سالم به اتریش می‌رفت و در آن نه کنترلی در کار بود و نه قرنطینه‌ای و نه به بستن مرزها و ممنوعیت پروازی در اتریش و اروپا و آمریکا و همه جای دنیا!

به رسم معهود که بنده برای هر سفر طولانی خارجی کتابی را (برای ترجمه) به‌همراه می‌بردم گفتم خلاصه مقالات کنفرانس چند سال قبل وین را ببرم تا ترجمه آن ره آورد این سفر باشد، بخصوص که این اواخر برای رونمایی از کتاب شریف علم و دین جناب دکتر مهدی گلشنی عزیز هم در دانشگاه خواجه نصیر سخنرانی کرده بودم.

آری، چنین شد که ما (بنده و خانم) ناخواسته زودتر به وین آمده و به مشکل پروازی هم بر نخوردیم و در آرامش نسبی این جا کار ترجمه کتاب ۱۴۰ - ۱۵۰ صفحه‌ای را ظرف مدت سه هفته به پایان بردیم. الحمدلله رب العالمین.

۱۲. نکته آخر را هم در رابطه با نام کنگره، که زینت بخش صفحات کتاب خلاصه مقالات و کتاب برگزیده مقالات (چاپ کمبریج) هم هست، خدمتتان معروض دارم و بیش از این اطاله کلام نکنم. تا جایی که بنده اطلاع دارم نوعاً این قبیل کنفرانس‌ها را به نام «علم و دین» (Science and Religion)، یا «علم - دین» (Science - Religion)، گفت‌وگوی علم و دین، تعامل علم و دین، و این قبیل چیزها نام‌گذاری می‌کنند. لذا وقتی نخستین بار نام‌گذاری «علم و / یا دین» (Science and / or Religion) را دیدم، و بعداً نیز در طول کنگره با تفکرات مدیران و برگزارکنندگان آن بیشتر آشنا شدم، حداقل به زعم خودم، دیدم که این نام‌گذاری تا حدودی ابداعی به‌هیچ‌وجه از سر سهو نبوده و بلکه یقیناً عمدی در آن بوده است. چون خیلی از این حضرات، حتی بعضی از آنان که قبل از آن صبغه دینی برجسته‌تری داشتند، اکنون دچار نوعی دگرذیسی عقیدتی شده و کم‌کم از کمپ دین‌باوران به جبهه آت‌ه‌اسیت‌ها و سکولارها و ساینتیست‌ها (علم‌گرایان) و نظایر اینها نقل‌مکان کرده‌اند!

به عبارت روشن‌تر، اینان بتدریج با اثبات هرچه بیشتر و محکم‌تر و شدیدتر علم و علم‌گرایی، از سر جهل به دین و تعصب به علم، در صدد تضعیف و محو و امحای هرچه بیشتر و محکم‌تر و شدیدتر دین و دین‌باوری هستند! یا، با عرض معذرت خدمت بعضی از این دوستان سابق و لاحق خودمان، «يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ» (سوره صف، آیه ۸).

درهرصورت، این بنده که، از این‌که دوستان منور الفکر! ما حداقل به اندازه علم هم برای دین ارزش و اعتبار تامل نیستند سخت رنجیدم و بخصوص برای آن عده از ایشان که صبغه و سابقه‌ای دینی / مذهبی داشتند و دارند دعا کردم.

بگذریم که در این روزگار وانفسا، و زمینه و زمانه درد و رنج و تلخی و کرونا، و جهان به هم ریخته و پریشان و ناآرام، چاره‌ای نیست جز این که برای خود و دیگران دعا کنیم که: «اللَّهُمَّ اجْعَلْ عَوَاقِبَ أُمُورِنَا خَيْرًا».

عبدالرحیم گواهی

وین - ۲۷ اسفند ۱۳۹۸